



## Ålderdomliga ord och uttryck i krönikespelet ”Ur nattomhöljda tider”

Scen	Ord som förekommer	Ungefärlig förklaring	Förekommer i meningen....
1	framom	framför	<i>Din dag är blott en strimma som lyser blek och matt – se <b>framom</b> henne dimma och bakom henne natt”</i>
1	pilgrim	en som gjort en vallfärd	<i>Generation efter generation har trampat denna mark invid Domkyrkan: kungar och drottningar, biskopar, präster, professorer och studenter, <b>pilgrimer</b>, borgare, bönder och marknadsfolk</i>
2	han ärnar sig	han tänker /göra något /	<i>Han <b>ärnar</b> sig hit upp till berget i Aros centrum. hit upp till berget i Aros centrum.</i>
2	umbäranden	svårigheter	<i>De är trasigt klädda och märkta av svält och <b>umbäranden</b>, de lämnar sina ringa skatter vid Frejs fötter och det blir bara en liten oansenlig hög.</i>
2	undersåtar	medborgare, underlydande	<i>Frejs <b>undersåtar</b> i Östra Aros börjar samlas och de föses fram till kungen av fogdarna.</i>
2	skarprättare knekt	bödel soldat	<i>Kung Frej låter kalla på sin <b>skarprättare</b> och hans <b>knektar</b> bär fram en stupstock.</i>
2	få företräde	be att få träffa	<i>Disa är dotter till en av landets rådsherrar och för en tid sedan bad hon kungen att <b>få företräde</b> för att ge honom ett råd till bot för landets nöd.</i>
2	ny och nedan	olika faser av månen	<i>Disa skulle komma varken åkande eller ridande, gående eller seglande, varken klädd eller oklädd, varken dag eller natt, varken i <b>ny eller nedan</b>.</i>
3	bonad	väggprydnad av tyg	<i>Till Distingsmarknaden samlas folk för att hålla marknad med skinn och verktyg, silver, vapen prydnadsföremål och handvävda <b>bonader</b>.</i>
3	dväljs	göms	<i>En drake har slingrat sig runt ett torn, där det <b>dväljs</b> en fången prinsessa.</i>
4	varsko	varna	<i>Det är kungens egen page, som tänker <b>varsko</b> honom.</i>
4	reliker	skelettdelar från ett helgon	<i>Underverk har sedan länge förknippats med Eriks namn och folk vallfärdar hit till hans <b>reliker</b>.</i>
4	legend	mycket gammal saga	<i>Vi börjar närma oss den historiska verkligheten, men först måste vi lyssna på en <b>legend</b>.</i>
5	härold kungörelse	budbärare meddelande	<i>Det är en vacker majdag år 1286, en kunglig <b>härold</b> rider in i staden överlämnar till ärkebiskopen en märklig <b>kungörelse</b> på latin.</i>
5	skrivare	sekreterare	<i>Biskopens <b>skrivare</b> uttyder budskapet för den nyfikna folkmassan.</i>
6	dryfta	samtala om	<i>Ärkebiskopen tar med sig arkitekterna in till sina ämbetsrum för att närmare <b>dryfta</b> den nya katedralen</i>
7	namnkunnig	berömd	<i>Idag är deras lilla dotter Birgitta med dem – hon som en gång ska bli Sveriges <b>namnkunnigaste</b> kvinna.</i>
8	kräkla	biskopsstav	<i>När processionen för tredje gången kommer fram till kyrkporten, slår ärkebiskopen med sin <b>kräkla</b> mot den, portarna öppnas och nu kan den stora processionen gå in i kyrkan.</i>

9	studium generale	studieort	<i>Han har utverkat ett påvebrev om ett ”studium generale” i Uppsala.</i>
10	allmogen	bönderna	<i>Han bereder sig att tala till <b>allmogen</b> på kyrkbacken.</i>
11	högborne	född i hög samhällsklass	<i>Året är 1561 och idag blir den stormäktige <b>högborne</b> furste och herre Erik XIV smord och kallad Sveriges konung.</i>
11	stånkor	byttor, skålar	<i>Man bär fram <b>stånkor</b> med smör, spett med brödkakor, pastejer och gula ostar.</i>
11	kostbara	dyra	<i>Kungen har ända från utlandet hämtat <b>kostbara</b> kläder, vapen, prydnader och hela kistor fulla med pärlor.</i>
11	gästbud	fest, party	<i>Nu följer ett stort <b>gästbud</b> här utanför kyrkan för allt folket och för konungens inbjudna gäster</i>
13	är vordet	har blivit	<i>De utropar med Nicolaeus Botniensis ord ”Nu är Sverige <b>vordet</b> en man, och alla hava vi en herre och en Gud”.</i>
14	djäknar	skolpojkar	<i><b>Djäknar</b> och skolpiltar ses ständigt runt kyrkan.</i>
15	knappa omständigheter	som är fattiga	<i>Han har också instiftat stipendier för särskilt flitiga och duktiga studenter i <b>knappa omständigheter</b>.</i>
15	forne donator	före detta sponsor, givare	<i>Kungens <b>forne</b> lärare – Johan Skytte – vill också vara en givmild <b>donator</b>.</i>
18	podager	gikt, ont i foten	<i>Här ute tar Linné sin smultronkur som tycks bota hans <b>podager</b>.</i>
18	examinerar	undersöker	<i>Här <b>examinerar</b> han en blomma.</i>
18	hövise	artig	<i>Han står mellan bugande korgossar och <b>hövise</b> damer och herrar inför altaret i kyrkan.</i>
18	förtret	ilska	<i>Till allas <b>förtret</b> lockar blommorna just idag till sig vildbin i mängd.</i>
19	kandelaber	flerarmad ljusstake	<i>Han har just fullgjort ett silverarbete för domkyrkan en rikt smyckad <b>kandelaber</b>.</i>
22	serenad	sång	<i><b>Serenaderna</b> ljuder under vårnätterna.</i>
21	akademisk societet	kändisar vid universitetet	<i>Malla Silfverstolpe, en huvudfigur i Uppsalas <b>akademiska societet</b></i>
24	begick exercitiehuse kantat	firade sporthall högtidlig dikt	<i>Men dessförinnan, medan planerna på ett nytt universitetshus på det gamla <b>exercitiehuse</b>s plats växte fram, <b>begick</b> universitetet sitt 400 års jubileum och Viktor Rydbergs <b>kantat</b> tonsatt av J A Josephsson ljuder under domkyrkovalven...</i>